

da ne pridenemo preveč terpentina, ker se potem firnež pre-slabo suši. S to pokostjo se celo uže z oljem napojeno usnje lepo in gladko pobarva. Posebno dober je za barvanje jermenja pri konjskih opravah.

Dober poliment je prva podlaga dobrega pozlačenja. Naslednji recept spada med najboljše:

280 gramov armenskega bolus-a

17 $\frac{1}{2}$ " belega voska

17 $\frac{1}{2}$ " beneškega mila (Venetianer Seife)

$\frac{1}{4}$ " grafit

18 jajčnih beljakov, katere je treba stepsti v sneg.

Vse se dobro zmeša in zdrgne.

Kmetijstvo.

Umetno zaplojevanje rib po naših vodah.

V obče se je ribarilo po naših vodah brez vsakega načrta in z malimi izjemami prav po roparsko. Vzlic zakonitim naredbam, ni bilo skoraj nobenega varstva za ribe. To in pa otrovanje rib po raznih industrijalnih zavodih, je naredilo, da so naše nekdanje zelo rodovitne vode izpraznene in da je ribištvo močno propalo. Na Kranjskem so dobili nov ribarski zakon, ki bode, ako ga bodo oblasti strogo izvrševale, preprečil nadaljno škodovanje ribištva. Z novim zakonom pa še ni vse narejeno, vsak opravičenec ribjega lova mora tudi v svojem delokrogu skrbeti, da se njegove močno iztrebljene vode od novega obilo zaplode z ribami, ki so prikladne dotičnim vodam. Ribe gospodarske vrednosti, ki pridejo v naših vodah v poštev, so pred vsem razne vrste salmonidov, kakor: sulec in potoška, jezerska, idrijska ter ameriška postrv, nadalje ščuka, krap i. dr. Ozirati se je seveda tudi na — za kranjske vode velevažnega — raka.

Kako se pa zaplode ribe v vodah? Pred vsem tem načinom, da se jim samim dá priliko se v miru naravno razmnoževati in sicer, da se jih le toliko polovi, kolikor racijonelno ribištvo dopušča, da se lovi le dorasle ribe in sicer ob času, kadar se ne drste. Zadnje dvojno sicer tudi ribiški zakon veleva. Vzlic temu se pride le počasi ali sploh ne do cilja in poslužiti se moramo umetne zaploje.

Umetno zaplojevanje se je vršilo do sedaj tem potom, da se so palagale v vodo umetno iz iker izvaljene ribice in sicer kakor hitro so povžile svoj rumenjaki ter so potrebovale druge hrane. To vlaganje se pa sme reči je skoraj popolnoma neuspešno, kajti te mlade ribice, ki se še ne znajo skrivati, imajo vse polno sovražnikov in gotovo ne pretiravamo, če trdimo, da od 1000 vloženih ribic jih povprečno niti 10 ne doraste. Starejše ribice vlagati pa do sedaj ni bilo mogoče, ker jih nismo znali vzgajati, kajti ribic, katere se so ravnokar iz iker izvalile ter so vže svoj rumenjaki povžile, nismo znali krmiti in poginile so vzlic mnogovrstni krmi, katero smo skušali polagati. To vse je pa sedaj drugače. Francozi so namreč po mnogem raziskavanju prišli na to, kakšno hrano zahtevajo ravnokar izvaljene ribice in sedaj, ko to vemo,

moremo mlade ribice imeti poljuben čas v zaprtih koritih, da toliko dorastejo, da si morejo same hrane iskati ter uhajati svojim sovražnikom. Krma takih mladih ribic sestoji iz raznih malih živalic, katere s prostim očesom komaj ali niti ne vidimo. Predaleč bi nas vodilo, ko bi na tem mestu hoteli o tem pisati, storili bomo pa to drug pot. Do jeseni vzrastejo tako umetno krmljene ribice do 12 centimetrov in več dolge, in če take vložimo v vodo, prepričani smemo biti, da jih bode gotovo tri četrtine živih ostalo ter vspevalo. Ribarski odsek kranjske kmetijske družbe ukrenil je oddajati za zaplojevanje rib po kranjskih vodah le enoletne ribice, s čemer bode gotovo dosegel najboljše vspehe. V ta namen ustanovil bode obširni riborejni zavod pod vodstvom gospoda profesorja Frankeja, čigar ime jamči za dober uspeh. V dosedanjih riborejnih napravah je pa odsek uže letos vzgojil več tisoč ameriških postrvij, katerih največe merijo sedaj, ko so stare še le 8 mesecev, uže 12 $\frac{1}{2}$ centimetrov.

Poučni in zabavni del.

Galilej.

Navada je, da praznujemo petindvajset-, petdeset- in stoletnice slavnih mož in znamenitih dogodkov. Pri takih priložnostih spominjamo se zaslug slavnih pokojnikov. Ta mesec bi tudi lahko praznovali podobno slavnost, praznovali bi lahko 250letnico slavnega moža, katerega delovanje ni imelo pomena le za eno evropsko državo, le za eden evropski narod, temveč za ves olikani svet. S tem možem začel se je važen prevrat v evropski kulturi. Pred četrtrisočletjem umrl je v vili Giojello pri pri Arcetriju na Toskanskem oče novejšega prirodoslovja Galileo Galilej. Komu ni znano, kako velicega pomena je prirodoslovje za novejši kulturni razvoj. Razvoj prirodoslovja imamo zahvaliti za železnice in brzojav, ki so popolnem preobrazile evropsko življenje. Res, da Galilej ni izumil niti hlapona niti brzojava, ali on je pokazal pot, po kateri smo prišli do tega smotra. Njegovo delovanje je privabilo več drugih mož, da so se začeli baviti s prirodoznanstvom in jeli opazovati prirodo. Mi mislimo, da svojim čitateljem ustrezemo, če jim priobčimo kratek životopis tega moža.

Isti dan leta 1564., dne 18. februvarja, ko je umrl v Rimu veliki slikar Mihaelangelo Buonarroti, je v Pizi zagledal luč sveta Galileo Galilej. Njegov oče, Vincenzio di Michelangelo Galilej je bil plemenit Florentinec, njegova mati Julija je pa bila iz starega rodu Ammanati.

Otroška leta preživel je Galilej v Pizi, potem se je s stariši preselil v Florencijo. Njegov oče bil je učen glasbenik, ki se je pečal posebno s teorijo glasbe. Naš učenjak je imel mlajšega brata, Mihaela Angela in pa sestre Virginijo in Livijo. Njegov oče ni bil premožen in je torej gledal, da hitro preskrbi svoje otroke. Mladi

Galilej je imel postati trgovec s suknjo, kar tedaj ni bil posebno spoštovan posel, ali se je dobro splačeval. Podučeval ga je precej slab učitelj. Pozneje je hodil v latinsko šolo, kje se je priučil starim jezikom, in si prisvojil lep in gibčen slog, s katerim se odlikujejo njegova dela. Odlikoval se je v logiki in dijalektiki.

Ker je mladi Galilej kazal veliko nadarjenost, je tudi oče njegov dovolil, da ne bode kupec, temveč se pojde na vseučilišče učit zdravilstva, in je tedaj leta 1581. vstopil na vseučilišče v Pizi. Skoro vsi njegovi profesorji bili so goreči privrženci Aristotelovih nauk. Samo Jakob Mazzoni je predaval Pitagorejeve nauke in njega se je oklenil mladi Galilej. Neznansko hitro se je razvijal njegov um. Zgodaj je kazal velike zmožnosti za opazovanje, nenavadno modroslovno bistrost in pa matematično iznajdljivost. Pripoveduje se, da je devetnajstletni mladeneč v škofijski cerkvi v Pizi opazoval majanje svetilnika in se štejoč udarce žile na roki preveril, da vsi nihaji trajajo jednako dolgo. Z drugimi opazovanji se je prepričal, da pri jednako dolgih nihalih trajajo posamični nihaji jednako dolgo. To je bilo velicega pomena, kajti le s tem se je našlo sredstvo za vrejenje hoda ur. Ure s kolesjem so že sicer poprej imeli, ali bile so tako nezanesljive, da so učenjaki pri svojih preiskavah rajši rabili znane peščene ure.

Dvajset let imajoč Galilej ni skoro nič znal matematike. Tedaj je slučajno prišel k nekemu predavanju matematike učenega opata Ostilia Riccija. To predavanje ga je tako spodbudilo, da se je začel z vso marljivostjo učiti matematike. Kmalu se je toliko priučil, da je mogel popolniti teorijo težišč trdnih teles.

Oče je izvedši, da sin zanemarja zdravniške študije, prišel v Pizo, ali se je dal pregovoriti, da je sinu dovolil učiti se matematike. Sedaj se je Galilej seznanil z odličnim učenjakom, poznavateljem Arhimedove mehanike marquisom Guidebalde del Monte. Znanje s tem možem je še bolj spodbudilo Galileja, da se je z večjo marljivostjo učil mehanike. Marquis ga je pa tudi gmotno podpiral. Sprva je skušal zanj dobiti stolico na vseučilišču v Bologni, pa se mu ni posrečelo. 1589. leta mu je dobil učiteljsko mesto na vseučilišču v Pizi s 60 skudi (120 gld.) letne plače, kar je bilo jako malo tudi pri tedanjih razmerah, da si je bilo vse jako po ceni. Pri svojih preiskavah se je preveril, da so nauki Aristoteloze popolnoma napačni. Delal je poskuse na poševnem stolpu v Pizi. Tako je bil kmalu zasledil prave zakone o enakomerno pospeševanem gibanju. V svojih predavanjih se je naravnost izrekel proti Aristotelovim naukom. Njegovi tovariši se pa niso dali prepričati. Zaupali so bolj Aristotelovi znanosti, nego očividnim poskusom. Nasprotovali so mu in Galilej je videl, da zgubi službo, če sam ne gre. Sedaj mu je zopet pomagal gori omenjeni dobrotnik in mu dobil stolico na vseučilišču v Padovi in 1592. leta je Galilej predaval na tem vseučilišču.

(Dalje sledi.)

Novice.

— **Odlikovanje.** Presvitli cesar podelil je profesorju veronauka na državni višji realki v Ljubljani g. J. Gnjezdil zlati zaslužni križec s krono.

— **Osobne vesti.** Justično ministerstvo imenovalo je notarskega kandidata g. Frana Strafello v Ptuji notarjem v Tržiči, g. Vinko Kolšek-a notarskega kandidata v Šmarji pri Jelšah pa notarjem v Kranjski gori. — G. Habitu, predstojniku Ljubljanske postaje, podelilo je vodstvo južne železnice naslov inspektorja. — Izpraznjeno mesto Schiffersteinovega kanonikata pri stolni cerkvi v Ljubljani podelil je presvitli cesar č. g. Ivanu Sušniku župniku v Seleh.

— **Naša društva.** Národna Čitalnica v Ljubljani. Na Sv. Štefana dan, 26. decembra 1891. se je vršil XXXV. občni zbor národne čitalnice ljubljanske po običajnem vspredu. Predsednik dr. vitez Bleiweis ogovori zbrane člane ter nariše v kratkih potezah najvažnejše dogodke zadnjega leta. Za njim prečita tajnik E. Lah obširno poročilo o društvenem in odborovem delovanju v zadnji dobi, ki govori o društveni preosnovi, o osebnih premembah v odboru, o odborovih in odsekovih sejah, o društvenih koncertih, plesih in družih zabavah in veselicah, o občevanju društva z drugimi národnimi društvi; tukajšnjimi in vnanjimi, o ptujih veselicah in slavnostih, katerih se je Čitalnica udeleževala, o društveni gostilni, o čitalniškem stanovanju, o pokojnikih zadnje dobe, ter sklepa z zahvalo vsem, ki so se za društvo stekli zaslug. Poročilo se brez ugovora odobri. — Za tajnikom poroča blagajnik prof. K. Pirc, ter prečita glavne točke računskega sklepa, kateremu smo povzeli, da je društveno stanje ugodno in da je imela Čitalnica v prošlem letu nad 200 gld. prebitka — Računski sklep za l. 1891 kakor tudi proračun za l. 1892 se po nekaterih pojasnilih blagajnikovih brez ugovora odobri. — Za revizorja sta bila soglasno potrjena člana Fr. Triller in A. Verhunc — Po nasvetu člana dr. Majarona se da odborn absolutorij in izreče zahvala za previdno in taktno postopanje. — Čitalnica se tudi letos naroči na 10 izstisov „Mira“, dotični predlog predsednikov se sprejme soglasno. V odbor so bili izvoljeni gg. dr. vitez K. Bleiweis, A. Dečman, Fr. Drenik, dr. V. Gregorič, E. Lah, K. Pirc, I. Plantan, Fr. Ravnikar, A. Skaberne, Fr. Soss in dr. Fr. Zupanc. — Društvo se na spomlad po skoraj tridesetletnem bivanju, v sedanjih prostorih preseli v nove prostore v Pongračevi hiši na Turjaškem, trgu, kjer ostane do zgradbe „Narodnega Doma“, od dne do dne nujnejše potrebne, ki se utegne venderle kmalu uresničiti. Sedaj šteje Čitalnica blizu 300 udov, izvestno premalo za najstarejše narodno društvo, ki je tolikega pomena za razvoj socijalnega življenja. Nekoliko več pozornosti v narodnih krogih bi ne škodovalo.

— **Častni občan.** Mestni občinski odbor v Višnjigori imenoval je g. prof. Šukljeja, deželnega in državnega poslanca, zaradi zaslug, ki si jih je stekel za Dolenjsko jednoglasno častnim občanom.

— **Samomor.** V Ljubljani dobro znani poročnik Ludovik grof Mazzuchelli ustrelil se je dne 11. t. m. na Dunaji v nekem hotelu. Nesrečnež je bil šele 32 let star, oženjen in oče treh otrok. Uzrok samomoru so slabe gmotne razmere.

— **C. kr. deželni šolski svet** je v svoji zadnji seji izrazil gg. Fr. Levcu in V. Vossu, c. kr. profesorjema na višji realki v Ljubljani, in g. J. Verhovcu, c. kr. profesorju na gimnaziji v Rudolfovem, za njih slovstveno delovanje svoje priznanje.

— **Slika Miklošičeva.** Slikar Fekonja dovršila je lepo sliko slovečega slavista dr. viteza Miklošiča. Slika predčuje

Rujà na železu, ki stoji na prostem, se odpravi, ako namažemo dotični predmet 5 do 6 krat s petrolejem v prestankih po pol ure, poprej pa železo vselej dobro z usnjem zberemo. Ako se na ta način rujà ne prežene, treba vporabiti bolj energična sredstva. Vzame se jeden del prusko-kislega kalija (blausaures kali), ki se raztopi v dveh delih vode. S to raztopino namažemo rujasto železo, konečno pa ga pokrijemo s testom, sestoječim iz 1 dela prusko-kislega kalija, 1 dela tolščnega mila (Fettseife), 2 delov krede in toliko vode, da nastane precej trdo testo. Ko je ta masa nekaj časa pokrivala železo, zgine vsa rujà.

Največji samotežnik ali žrjav (Krahn) v Evropi so postavili v Hamburgu. Žrjav vzdigne 3000 centov, to je tovor, katerega nosi 15 železniških vagonov. Napravila ga je znana tovarna Kruppova v Essenu.

Kmetijstvo.

O povlačevanju travnikov z brano.

Povlačevanje travnikov z brano je gospodarsko opravilo, katerega nikdar ne moremo dovolj živo priporočati. To opravilo ima mnogo dobrih strani. Prvič poravna brana vse krtine, katere moramo drugače poravnati z grabljami; drugič potrga brana ves mah; tretjič raztrga rastlinam korenine, vsled česar se bolj razrastejo spomladi, in četrtič zrahlja brana travniku tla, katera treba tak isto obdelovati ravno tako, kakor njivo.

Travniške rastline hočejo, da dobro uspevajo, kakor poljske rastline, zraka, toplote in vlage. Zrak ima v sebi mnogo redilnih snovij, prihaja pa k koreninam le tedaj, če je zemlja luknjičava, to je zrahljana. Toplota je potrebna za vsako življenje, zemlja se pa tem bolj zgreje, kolikor hitreje izpuhti nepotrebna voda iz nje. Vlaga je zemlji zato potrebna, da se raztopé redilne snovi. Trda travniška tla ostanejo dolgo časa mokra in mrzla, a kadar se posuše, postanejo pa le težko zopet vlažna. Na povlečenih travniških tleh je pa drugače, ker si morejo zrahljana tla vsak čas okoristiti zračne vlage.

Zrak, toplota in vlaga pa morejo vplivati skupno tudi prav dobro na travnik, če imajo dohod v tla, ker največ pomorejo, da razpadejo rudnine in da se raztope rudninske redilne snovi.

Kar uči teorija o tej reči, potrjuje tudi izkušnja.

Na kmetijski šoli v Wormsu pokazali so praktični poskusi to le:

Odbrali so štiri enake dele travnika, od katerih so dva povlekli in tudi dva pognojili.

	Pridelek	troški
1. Parcela, nič povlečena in nič pognojena	377 kgr.	— gld. — kr.
2. parcela, nič povlečena in pognojena	833 "	6 " — "
3. parcela, povlečena in nič pognojena	700 "	1 " 20 "
4. parcela, povlečena in pognojena	1563 "	7 " 20 "

Številke govore jasno, ni jim treba dajati pojasnila. Enake uspehe so gospodarji dosegli sicer tudi že na Slovenskem.

Povlačevati pa moramo ob pravem času, to je tedaj, kadar so travniška tla konec zime toliko mehka, da se morejo klini od brane v zemljo zadirati. Povlečeni travnik mora dobro razpraskan biti na vse strani, kar ni z navadno našo brano mogoče. Naredili so posebne travniške brane, ki so dosti težke ter sestavljene iz mnogih majhnih železnih členov. Taka brana povleče ravno tako dobro tudi neravna tla. S parom konj moremo na dan povleči 6 oral travnika, torej zadostuje ena brana vsej vasi, če treba, tudi vsemu okraju. Travniška brana je največkrat za posameznika predraga, zato naj si jo omislijo gospodarji po zadrugi.

Poučni in zabavni del.

Galilej.

(Dalje.)

V Padovi je bilo zanj jako ugodno. Predaval je o raznih matematičnih, mehaničnih in zvezdoznanskih vednostih. Njegovo ime je bilo že tako zaslovelo, da so ga prihajali poslušat iz vse Evrope in je včasih imel nad 2000 slušateljev. Poslušale so ga celo najvišje osebe, ki so se izobraževale na vseučilišči. V tem času je tudi nadaljeval svoja znanstvena preiskovanja. Preobširno bi bilo, ko bi mi hoteli vse navesti, s čim je vse znanost obogatel. Izumel je neko tehniko za tehtanje kovinskih zmesi, nekak toplomer; zasledil, da telesa, ki se vržejo, napravijo parabolično pot, popolnil je poznanje o gibanju teles na poševnih ploskvah in o nihalih, pisal je razna dela o mehaniki in utrdbah, sestavljal razne stroje za beneško republiko. Izumil je neko proporcionalno šestilo, o katerem je spisal razpravo. To iznajdbo hotel si je prisvojiti neki Baltazar Capra iz Milana, ki je v ta namen malo predelal razpravo, ki jo je spisal Galilej o tej stvari. Poslednji mu je pa v novem spisu dokazal, da on še tega šestila ne pozna, kar je vzbudilo mnogo smeha.

Galilej je bil že v tej dobi goreč privrženec Kopernikovega nauka, da se zemlja vrti in hkratu kroži okrog solnca. To se da posneti iz dopisovanja njegovega s Keplerjem. Kepler ga je nagovarjal, da bi priobčil v kakem delu svoje nazore o sestavi sveta, ali Galilej je bil dolgo previden, dobro vedoč, kak hrup bi to napravilo mej privrženci Aristotelove filozofije. Ko se je 1604. leta prikazala nova zvezda na nebu, je Galilej javno jel kritikovati Aristotelov nauk o nepremennljivosti neba, kar je prouzročilo silen hrup.

V tem času je middelburški optik Ivan Lippershcey izumel daljnogled. Galileju je o tej iznajdbi pisal njegov bivši učenec Ivan Badovere. Hitro je sam sestavil daljnogled za opazovanje zvezd, tako da moremo Galileja imenovati za prvega izumitelja teleskopa. Ta njegova iznajdba

je posebno v Benetkah vzbudila veliko iznenadenje. Beneška gospoda ga je povabila v Benetke, da jim pokaže nov instrument. Spoznali so precej, da je velike praktične važnosti, ker se ž njim lahko zagledajo ladije na daljnem morjih, kateri sicer ne moč opaziti. Senat, ki je že poprej pokazal, da zna ceniti delo Galilejevo, kajti povišal mu je že bil plačo od 72 cekinov (180 gld.) na 200 cekinov, mu jo je sedaj povišal na 400 cekinov. Sedaj je z večjo marljivostjo poprijel se Galilej astronomičnih preiskav. S svojim instrumentom je kmalu zasledil Jupiterjeve lune in razkril, da je Jupiter središče cele sisteme svetov. Na luni je opazil gorovja, rimska cesta se mu je pokazala sestavljena iz mnogih zvezd. Nasprotniki so se kmalu jeli oglašati, sprva nekoliko bolj boječi, ker so se bali njegovega ostrega peresa, potem pa vedno pogumneje.

Galilej je videl, da za predavanje potrebuje preveč časa in je zatorej želel mirneje službe, kjer bi se mogel pečati samo s preiskovanji. Tako službo mu je ponudil toskanski dvor. Imenoval ga je prvim matematikom vseučilišča v Pizi in prvim filozofom velikega vojvode. Plače so mu dali 1000 skudov, ali zahtevali pa od njega niso niti da bi predaval. Sedaj je učenjak lahko še z večjim uspehom nadaljeval svoje delovanje. Z opazovanji ob grdem in mrzlem vremenu po noči si je bil nakopal hud protin. Veliki vojvoda mu je dovolil, da sme bivati na njegovih gradovih, Galilej je pa vender bival največ na gradu Filipa Salviatija, kjer je izboljševal svoj teleskop. Ta čas je bil zasledil pege na solncu, kar ga je zamotalo v hudo polemiko z učenim jezuitom Scheinerjem, kar je bilo zanj pozneje vsodepolno. Galilej je vedel, da se njegove iznajdbe ne strinjajo z nazori tedanjega časa in je zatorej šel v Rim, da se o tej stvari posvetuje s cerkvenimi oblastvi, da se mu od te strani ne bode bati nasprotovanja. Papež Urban ga je jako prijazno vsprejel in „Academia dei Sinceri“ ga je imenovala svojim članom. Njegovi nasprotniki bi ga pa vender bili kmalu potem spravili v velike zadrege. Jeli so ga dolžiti, da je v zvezi z dr. Cremoninijem, ki je bil zatožen zaradi tega, ker je trdil, da ni Boga. Pokazalo se je pa, da so Galileja po krivem dolžili.

Ker mu z znanostjo nasprotniki niso mogli do živega, jeli so ga črniti za nasprotnika svete cerkve. Najprej je menih Sizy mu jel očitati, da nauk njegov nasprotuje Svetemu pismu. Cerkvene oblasti se pa niso dale že zapeljati, da bi kaj storile proti Galileju. Vseučilišče v Pizimu je pa jelo z vso odločnostjo nasprotovati. Profesor fizike Boscalia je Galilejev nauk o dvojnem gibanju zemlje proglasil za neumnost. Galilejevemu učencu Castelliju niso pustili predavati na tem vseučilišči. Castelli je vse spletke naznanil Galileju in poslednji mu je v pismu dokazoval, da dvojno gibanje zemlje ne nasprotuje svetemu pismu. Castelli je to pismo objavil, dasi ni bilo namenjeno za javnost. Galilejevi nasprotniki so pa hitro porabili to pismo za orožje proti njemu.

(Konec sledi.)

Novice.

† **Nadvojvoda Karol Salvator.** Presvitlo vladarsko hišo in ž njo gotovo vse avstrijske narode zadel je zopet bridek udarec, umrl je namreč vsled influence na pljučnici dne 18. t. m. popoldne Nj. c. in kr. visokost gospod nadvojvoda Karol Salvator oče nadvojvode Franca Salvatorja, soproga nadvojvodinje Marije Valerije hčere našega presvitlega cesarja. Nadvojvoda Karol Salvator rodil se je 30. aprila 1839 v Florenci kot sin nadvojvode Leopolda II. Dne 19. septembra 1861 zaročil se je z nadvojvodinjo Marijo Imaculato Klementino hčerjo kralja obeh Sicilij. Leta 1859 vdeležil se je kot ritmojster vojske na Laškem, bil potem leta 1860 imenovan imajiteljem pešpolka št. 77., l. 1876. generalnim-majorjem, l. 1886. pa podmaršalom. Pokojnik bil je tudi imejitelj več visokih redov. Pogreb je danes popoldne.

— **Osobne vesti.** Kranjski deželni odbor imenoval je g. dr. Morica Neubergerja okrožnim zdravnikom v Loži. — Mesto okr. glavarja g. Ludovika marquisa Gozanija imenovan je vladnim komisarjem pri trgovski in obrtniški zbornici v Ljubljani deželne vlade svetnik g. dr. Reinhold Rüling pl. Rüdigen. — G. dr. Alojzij Brenčič odpre početkom meseca februarja svojo odvetniško pisarno v Celji.

— **Odlikovanje.** Vladnemu svetniku in profesorju dr. Alojziju Valenti podelil je presvitli cesar plemstvo.

— **Iz c. kr. mestnega šolskega sveta.** O seji c. kr. mestn. šolsk. sveta ljubljanskega z dné 16. januarja letos smo prejeli nastopno poročilo: Na znanje se vzemo stvari, ki so se rešile od zadnje seje kurentnim potem. Reši se več prošelj zaradi oproščenja od plačevanja ukovine. Gledé popolnitve dveh stalnih na novo ustanovljenih katehetskih služeb na mestnih ljudskih šolah gre predlog na visoki c. kr. deželni šolski svet. Ponavljavni tečaj na jednorazrednici na Barji za letos izostane. Prošnja voditeljstva I. mestne petrazredne deške ljudske šole glede podpore za stalno razstavo učil, in pa prošnja voditeljstva jednorazrednice na Barji za napravo šolskega vrta, izročita se mestnemu magistratu s toplim priporočilom, da mestna občina dovoli potrebne doneske. Sklene se opozoriti odločilne kroge na načrt mesta ljubljanskega in pa na zemljevid okolice Ljubljanske kot važni učili, za pospeševanje nazornega nauka v zemljepisji. Priprave za letošnjo prvo okrajno učiteljsko konferencijo nemških ljudskih šol ljubljanskih se prepusté c. kr. krajnemu šolskemu nadzorniku prof. Jul. Wallnerju, ker še ni stalnega odseka za to. Končno se je sklepalo o neki vlogi tukajšnjega „Konservativnega obrtnega društva“, tičeči se odprave šolskega poučevanja rokodelskih učencev ob večernih urah.

— **Naša društva.** Slovensko društvo je imelo dne 27. decembra 1891. leta. v Čitalnici svoj drugi občni zbor, katerega se je udeležilo blizo 40 društvenikov. Po primernem pozdravu in ugovoru predsednika notarja Gogole prečita tajnik dr. Triller svoje skrbno in temeljito sestavljeno poročilo o odborovem in društvenem delovanji v prvem letu njegovega obstanka, pojasni vzrok osnovanju društva, razpravlja društvene shode in pojave napram volitvam, državno- in deželno-zborskim ter občinskim, utemeljuje spremembo v nazivanji stranke, govori o društvenega glasila zgodovine o številu društvenikov po Ljubljani in na deželi skupaj 554, ter se spominja končno društvenega odbornika, pokojnega Kotnika ml., ki je volil društvu 500 gld. — Poročilo se pohvalno in brez ugovora odobri. — Blagajnik dr.

navadnim firnežem. Najboljše je, če ga rabimo toplega. V 2 dneh je suh. Ta lak se ne lomi in zato ga je z vspehom rabiti pri tvarinah, ki se pregibljejo.

Za glajenje parketnih tal rabi nastopno zmes; 200 delov rumenega voska razgrejemo z 400 deli vode; ko zmes začne vreti, se ji počasi in med mešanjem pridene 25 delov potošlja, še nekaj časa pokuha, potem odstavi in 20 delov terpentina primeša. Ko se shladi, se pridene še toliko gorke vode, da dobimo skupaj 1000 delov. Pri novih ali pa dobro ohranjenih tleh smemo celo do 1500 delov vode priliti.

Rokovice snažimo navadno z bencinom. A duh njegov dolgo ostane v rokovicah in se kmalu izla. Namesto bencina priporočajo naslednje sredstvo: Rokovice treba raztegniti po večkrat skup zloženi brisalki, potem pomočimo kos flanele v sladko mleko, potegnemo ž njim parkrat čez rujavo milo, potem pa zdrgnemo rokovice. Bele rokovice so tedaj očiščene, ko so v mokrem stanju lepo rumene, rujave pa tedaj, ko postanejo črne. Ko se posuše, se prave barve zopet pokažejo.

Stari okenski klej (Fensterkitt) omečimo, ako ga namažemo z nastopno zmesjo: Jednake dele surovega potošlja in svežega ugašenga vapna treba skrbno zmešati in malo vode priliti, da nastane gosta kaša, končno pa še četrti del zelenega mila pridjati. Ta kaša omeči okenski klej popolnoma v par urah. Marsikako šipo si prihranimo, ako rabimo to sredstvo.

Kmetijstvo.

Poraba praznega satja.

Velika prednost panjev s premičnimi satniki je, da je veliko lažje rabiti prazno satje, kar je zelo važno v umnem čebelarstvu.

Vse prazno satje se lahko za prihodnje potrebe prihrani, ker je na satnike ali pa v okvirčke prilepljeno. To pa zopet čebelarju mnogokrat koristi, če ima kaj prida lepega, seveda neprestarega ali črvivega satja prihranjenega. Kaj hitro ti, na priliko, prvi roji napredujejo, če jih namesto v prazne panje v satje vsadiš ali vgrebeš; in če že imaš panje s premičnimi satniki in sam delaš roje, čudil se boš, kako hitro se bodo plemenjaki, katerim si bodisi prve ali druge roje vzel, opomogli, ako jim namesto tistih satov, katere si jim za narejene roje s čebelami in zalego vred odvezel, praznih pa že dodelanih satov nazaj daš, naj bodo že na satnike ali v okvirčke delani. Kolikokrat čebelarji, posebno če je ob ajdovem cvetju dobra paša, praznega satja iščejo in ga dobro plačujejo, da ga potem ali v panje nastavljajo ali pa v škatlje devljejo!

Res je sicer, da si tudi čebelar, kateri ima le navadne panje, več ali manj praznega satja lahko prihrani in tudi lahko porabi; ali še veliko lažje stori to tisti čebelar, kateri ima nove panje, ker mu ni drugega treba, kakor samo to, da takrat, kadar čebele trga iz panjev, pobere satnike ali okvirčke s praznim, ali pa le malo z medom nasmetenim satovjem, čebele proč omete in satove v prazne panje obesi, potem pa, kadar čas za to pride, poklada jih ali v škatlje ali pa čebelam v panje.

Tako čebelam veliko truda in dela, sebi pa veliko medu prihrani, zakaj čebele ne nosijo voska naravnost iz

cvetlic, ampak ga delajo iz povžitega medu. Najslavnejši čebelarji sedanja pa sploh trdijo, da morajo čebele 10—15 kg medu použiti, predno 1 kg voščine ali satine narede.

Če je pa tako, vsak lahko spozna, kolikšno škodo sami sebi delajo tisti čebelarji, kateri še mlado in dobro ohranjeno satje prodajo ali v vosek pokuhajo! Le zopet računajmo: Če 1 kg voščine ali satine prodaš, dobiš za njo 80—90 soldov, če pa 10—15 kg medu za pitanje kupiš, in ga po 60 soldov plačaš (kar pa ni posebno drago), dal boš zanj 6 do 9 gld. Ali nisi toraj popolnoma sam svoj tat, če mlado in še dobro ohranjeno satje prodaš ali pa v vosek pokuhaš? Umen čebelar bo prodal ali v vosek pokuhal le tisto satovje, ki je uže prestaro ali črvivo ali sicer kaj omadeževano, mlado in lepo satje pa, bodisi čebelno ali trotno, prihranil si bo za svoje panje in škatlje in ga v svojem času porabil. To bo pa veliko lažje storil, če ima nove, ne pa če ima le stare panje.

Poučni in zabavni del.

Galilej.

(Konec.)

Dominikanec o. Caccini je celo na propovednici napal vse matematike in njihovo znanost imenoval hudičevo. Drugi dominikanec je pa privrženec Galilejevega nauka pri inkvizicijskem sodišču v Rimu ovadil, da uče veri nevaren nauk. V Rimu pa sedaj še niso dosti storili, samo izrekli so se, da se Kopernikov nauk ne sme učiti kot dognano resnico, temveč le kot hipotezo. Galileja naravnost se nasprotniki tudi sedaj niso upali napasti. On pa videč, kako sapa vleče, ni sedem let ničesa pisal.

Leta 1618. pridejo tri zvezde repatice. Učeni jezuit Grassi, kateri ima tudi mnogo zaslug za prirodoslovje, se je izrekel, da so zvezde repatice prava nebeška telesa. Imel je torej popolnoma prav. Galilej je pa sodil, da so zvezde repatice le izpuhtenja zemlje. Eden učenec njegovih je to njegovo mnenje objavil in hkratu malo preostro prijel omenjenega jezuita. Napadenec je sodil, da je dotično delo pisal sam Galilej, in je najbrž tudi imel prav. V svojem odgovoru obračal se je naravnost do Galileja in mu mej drugim očital, da uči Kopernikov nauk, ki je po njegovem mnenju nasproten sveti cerkvi. Galilej je seveda zopet odgovoril. Ta polemika z Grassijem je bila za Galileja osodepolna.

Ko je Galilej izdal neke pogovore o svetnih sistemih, iz katerega delo se je videlo, da daje Kopernikovem sistemu prednost, so ga ovadili inkvizicijskemu sodišču. Preobširno bi bilo, ko bi hoteli na drobno opisavati to pravdo. Povemo le, da so se zaman potegovali zanj razne visoke osebe. Sedemdesetletni starček je 1633. leta po zimi moral v Rim in prišel je pred inkvizicijsko sodišče, katero ga je prisililo, da je dne 22. junija t. l. preklical v cerkvi Sta Maria sopra Minerva svoj nauk. Pripoveduje se, da je preklicavši nauk o vrtenju zemlje pristavil: „Vrti se pa vender le“! To pa ni verjetno in

bi tudi ne bilo varno v tedanjem času. Bil je obsojen tudi v ječo, katero mu je pa papež odpustil, samo odločil je mu, da ima stanovati v vili velikega vojvode „Trinità“ del Monte. Čez malo časa se mu je dovolilo, da sme v Sieno k svojemu prijatelju nadškofu Piccolominiju. Pozneje se mu je dovolilo preseliti se v Florencijo, kjer se mu je odkazalo bivališče v vili Arcetri.

Tukaj se je učenjak še nekaj časa bavil z znanstvenimi preiskavami, dokler ni oslepil na obeh očesih. Dne 8. januarja 1642 je pa prejemši svete zakramente za umirajoče izdihnil svojo dušo. Znanost, za katero je on toliko storil, se je pa mogočno dalje razvijala. Njegova dela so se marljivo prebirala, če tudi so bila prepovedana. Okrog 1820. leta se je tudi duhovsko oblastvo izrecno izreklo, da se nauk o gibanju zemlje sme zmatrati za resnico in 1835. leta so Galilejeve knjige izginile iz zapisnika prepovedanih knjig. Sicer se pa že dolgo poprej niso delale nobene ovire novim zvezdoznanskim naukom, o katerih so se bogoslovci preverili, da niso v nasprotju s svetim pismom.

Postopanje Galilejevih nasprotnikov se pa da nekoliko opravičevati. Vsaj je občno znano, da tedaj niso tudi protestantski duhovniki, če tudi so hoteli veljati za nekeke svobodnjake, nič posebno čislali znanosti. Kako je o znanstvu sodil Luter sam! Če so tudi dominikanci in jezuitje nasprotovali Galileju, vendar se mora priznati, da so baš udje teh dveh redov mnogo storili za znanost in nekako pripravili tla za Galilejevo delovanje. Omenimo le Alberta Magnusa. Skoro dva tisoč let je veljal Aristotelov nauk skoro za neopovrgljivo resnico in je torej jako naravno, da ga je bilo težko izkoreniniti. Posebno, ker tedaj tudi ni bila matematika še tako razvita in tudi ni bilo še potrebnih instrumentov, da bi se vse moglo tako dokazati, kakor sedaj. Poleg tega je pa Galilej sam imel malo preostro pero in je s tem večkrat tudi po nepotrebnem razdražil nasprotnike. Vsaj še dandanes večkrat vidimo, kake strasti se vzbujajo pri tacihi polemikah.

Zasluga tega velicega moža za znanost, pa tudi ni lahko dovolj oceniti. On je v mnogem ledino oral. Treba mu je bilo sproti popolnjevati matematične nauke, da je mogel nadaljevati mehanične študije, izumljevati je moral razne instrumente in priprave. Tedaj še ni bilo tacihi zavodov za znanstvene preiskave, kakor so dandanes. Zatorej se njegovi odločnosti, njegovim vspehom ne moremo dovolj načuditi in biti mu dovolj hvaležni.

Poučni in zabavni drobiž.

Kitajski papirni denar XIII. stoletja. Kitajci so po poročilih znanega potovalca Marko Pola imeli že v trinajstem stoletju papirni denar. Ponarejalci denarja so se tedaj kaznovali s smrtjo.

Svetoči hrošči. V zapadni Indiji žive hrošči, ki zvečer svetijo, kakor luč. Pri njih svetlobi se more čitati. Ta hrošč gre zvečer iskat hrano in ta čas prav svojevoljno nadomestuje luč, zdaj sveti bolj, zdaj manj. Razvoj tega hrošča traja dve leti. Ti hrošči se lahko hranijo s sladkorjem. Sedaj jih imajo nekateri bogati Američani po hišah. Zatoraj se sedaj drago prodajajo.

Daljava zemlje od solnca. Dosedaj se je mislilo, da je solnce 153,000.000 kilometrov oddaljeno od zemlje. Po novjših preiskavah berlinskega profesorja Auversa, je pa solnce samo 148,138.000 kilometrov oddaljeno od zemlje.

Lermantov v latinščini. Nekdo je prevel Lermantovo pesem „Tri palme“ na latinski jezik. Izvirnik je jako lep ali o latinskem prevodu se pa to trditi ne more.

Novice.

† **Nadvojvodinja Ludovika Bavarska.** Presvitlo vladarsko rodovino in ž njo gotovo vse pri vsaki priliki sočuteče avstrijske narode zadela je zopet bridka izguba. Umrla je dne 26. t. m. v jutro vojvodinja Ludovika Bavarska mati naše presvitke cesarice Elizabete v visoki starosti 84 let. Pokojnica porodila se je dne 30. avgusta 1808 v Monakovem in se je zaročila dne 9. septembra 1828 z Maksimilijanom, vojvodom Bavarskim, kateri je l. 1888 umrl. Zadnje leta živela je pokojna vojvodinja bolj za se in sicer najraje na svojem gradu v Tegernsee, kjer jo je njena hčer, naša presvitla cesarica, večkrat obiskala.

— **Vesel dogodek v presvitli cesarski rodovini.** Nadvojvodinja Marija Valerija, najmlajša hči našega presvitlega cesarja in soproga nadvojvode Franca Salvatorja povila je srečno dne 27. t. m. v jutro hčerko. Ona in dete počutita se prav povoljno.

— **Osobne vesti.** Nj. Veličanstvo presvitli cesar imenoval je župnika pri sv. Jakobu v Ljubljani g. Iv. Rozmana za častnega kanonika — Gg. okrajna komisarja grof Margheri in baron Schönberger imenovana sta vladnim tajnikom na Kranjskem.

† **Ivan Železnikar.** Neizprosna smrt posegla je zopet v vrsto naših rodoljubov in položila v prerani grob odločnega zagovornika narodnih svetinj. Umrli je dne 26. t. m. dopoldne po dolgi in zelo mučni bolezni, previden se sv. zakramenti za umirajoče, g. Ivan Železnikar, 52 let star, zapustivši vdovo in 5 nedoraslih otrok. Pokojnik rodil se je dne 28. decembra 1839. l. v Stiški vasi pri Cerkljah na Gorenjskem. Gimnazij dovršil je v Ljubljani 1858. l., bil potem nekoliko let slušatelj na juridični fakulteti na Dunaji, od l. 1863. do l. 1881. pa je skoraj ves čas služil v pisarni g. notarja Rateja v Slovenski Bistrici. Po smrti nepozabnega pisatelja Jurčiča pa je prevzel uredništvo Slovenskega Naroda. Svoje dni pisal je tudi v druge časnike in tudi „Novice“ priobčile so v prejšnjih letih razne njegove spise. Naj v miru počiva!

— **Naša društva.** Slovensko učiteljsko društvo je zborovalo dne 28. decembra dopoldne v mestni dvorani. Navzočnih je bilo 44 učiteljev in 9 učiteljic, katere je pozdravil predsednik, nadučitelj Žumer, ki je povdarjal v svojem govoru naklonjenost visoke c. kr. deželne vlade in zasluge visokorodnega g. dež. predsednika za društvo, ter priporočal učiteljstvu slogo. — Potem je poročal tajnik Furlan o društvenem delovanju, o odborovih sejah, društvenih zvezah in končal z vspodbudo učiteljstvu, da bi v prosep društva delovalo s tem, da duševno in gmotno podpira „Učit. Tovariša“, ki bo odslej društvena last. — Blagajnik Kokalj poročal o društvenem denarnem stanju; poročilo povzamemo, da ima društvo 82 gl. 31 kr. premoženja. Za pregledovalce računov se izvolijo učitelji: L. Armič, J. Dimnik in M. Josin. Knjižničar Fr. Kokalj poročal, da šteje knjižnica 378 knjig in 28 zvezkov. — Zbor mu izreče za trud zahvalo. Pri razgovoru o društvenem gasilu je bilo izraženih več želj, ki se bodo uresničile, ako bo našel list zadostno podpore. — V odbor so bili izvoljeni gg.